

PROBLEMS OF AGRICULTURAL SOCIAL INSURANCE FUND IN RECOURSE AND PREVENTION ACTIVITIES

Summary

To sum it all up, one can say that agricultural production machinery and equipment offered by domestic and foreign manufacturers will always cause some accident threats, as it is impossible to predict all operation dangers at the stage of design and construction. It is also impossible to predict how users will "behave", when operating even simplest tools for purposes other than intended, and the human factor is quite significant when it comes to accidents. It is necessary to undertake steps to tighten cooperation of relevant institutions, institutes, universities, manufacturers and vendors, to promote more wide-spread exchange of information, observations and transfer of new knowledge amongst farms, by organising training combined with machinery shows. This is likely to effectively reduce the risk of accidents, including ones with participation of machinery, thus reducing any problems with recourse and preventive activities.

PROBLEMY KASY ROLNICZEGO UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO W PROWADZONYCH POSTĘPOWANIACH REGRESOWYCH I PREWENCYJNYCH

Sreszczenie

W podsumowaniu można stwierdzić, że maszyny i urządzenia do produkcji rolnej, jakie oferują krajowi oraz zagraniczni producenci w pewnym stopniu zawsze będą stwarzały zagrożenia wypadkowe, ponieważ na etapie projektowania i konstruowania tych maszyn nie można przewidzieć wszystkich zagrożeń wypadkowych podczas ich eksploatacji. Nie można też przewidzieć „zachowań” użytkowników przy niezgodnym z przeznaczeniem użytkowaniu nawet najprostszych narzędzi, a czynnik ludzki decyduje w dużej mierze o powstawaniu wypadków. Należałoby podjąć kroki w kierunku zacieśnienia współpracy stosownych instytucji, instytutów, uczelni, producentów i sprzedawców w zakresie szerszej wymiany informacji, spostrzeżeń, przekazywania w gospodarstwach rolnych nowej wiedzy poprzez organizowanie szkoleń, połączonych z pokazami pracy maszyn. Pozwoli to skutecznie ograniczyć ryzyko występowania wypadków, również z udziałem maszyn, a co z tym się wiąże problemów w prowadzeniu postępowań regresowych i prewencyjnych.

1. Wstęp

Stan bezpieczeństwa i higieny pracy w polskim rolnictwie indywidualnym jest nadal niezadowalający, ponieważ postępowi technicznemu, jaki dokonał się i nadal dokonuje, niestety – nie towarzyszy w równym stopniu wzrost kultury technicznej na wsi i rozwój niezbędnych usług. Występuje nawet zmniejszanie oferty usług, zwłaszcza mechanizacyjnych – w związku z upadkiem prawie wszystkich Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Kółek Rolniczych. Z jednej strony postępuje dekapitalizacja majątku trwałego w rolnictwie, co w konsekwencji prowadzi do wypadków i chorób zawodowych, a z drugiej strony dzięki wsparciu programów finansowych z Unii Europejskiej, część rolników inwestuje w nowe maszyny i technologie produkcji, które poprawiają stan bezpieczeństwa pracy. Pomimo tego, co roku wypadkom przy użyciu technicznych środków produkcji ulega prawie 16 tys. osób ubezpieczonych w KRUS, a ginie ponad 100 osób. Duża ilość wypadków ma swoje źródło w niewłaściwych metodach pracy i stosowaniu sprzętu wyeksploatowanego, nieprawidłowo naprawianego, konserwowanego i przechowywanego. Natomiast część z nich powodowana jest przez to, że oferowane rolnikom maszyny i urządzenia nie mają dostatecznych zabezpieczeń, szczególnie przed błędami użytkownika, w tym również wadliwie napisane instrukcje obsługi, nie uwzględniające informacji o warunkach prawidłowej, zgodnej z wymogami ergonomii i bhp eksploatacji. Poważną rolę odgrywa też brak w gospodarstwach lub niewłaści-

wy stan urządzeń do pracy na wysokościach (zwłaszcza dobrych drabin), niestosowanie odpowiedniego obuwia i odzieży roboczej oraz ochronnej [2]. Nie bez znaczenia jest także niedostateczny poziom wiedzy technicznej, która jest niezbędna przy obsłudze nowoczesnych maszyn.

Problemem dla Kasy jest również fakt odnotowywania wypadków z udziałem maszyn, posiadających znak bezpieczeństwa „B”, który był obowiązkowy do 30 kwietnia 2004 roku, a od 1 maja 2004 roku jest on dobrowolny, jak również maszyn posiadających dobrowolne oznakowanie „CE”, przez które producent potwierdza ich produkcję zgodnie z dyrektywą maszynową [3]. Rolnicy uważają, że tak oznakowane maszyny są bezpieczne i podczas ich eksploatacji nie zachowują dostatecznej koncentracji na wykonywanej pracy, w wyniku czego dochodzi do wypadków.

Problem stanowią także niejednoznaczne opinie Naczelnej Organizacji Technicznej, do której zwraca się Kasa, w sprawie wystąpienia usterek w konkretnych maszynach, które były przyczyną wypadków oraz obrażeń, jakich doznał jej użytkownicy (rolnicy). Opinia taka w postępowaniu sądowym nie stanowi wiarygodnego źródła informacji.

Ogółem od 1993 roku Kasa zakwestionowała jakość ponad 470 wadliwych wyrobów.

Na podstawie art. 56 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników, Prezes Kasy ma możliwość w wyniku wdrażanych postępowań regresowych domagania się od producentów, jak również dostawców wadliwych wyrobów i usług – zwrotu świadczeń powypadkowych [1].

Natomiast art.63. tej ustawy nałożył na KRUS obowiązek podejmowania postępowania prewencyjnych w zakresie produkcji i dystrybucji bezpiecznych środków do produkcji rolnej [1].

2. Postępowania regresowe

W postępowaniach regresowych zakwestionowano jakość 41 wyrobów wprowadzonych na rynek przez 25 dostawców (20 producentów, 2 sprzedawców i 3 importerów) oraz 5 wadliwie wykonanych usług.

Postępowania regresowe prowadzone przez KRUS dotyczyły m. in.:

2.1. Dostawy wadliwych wyrobów

1. Narzędzi do uprawy gleby:
 - Zawieszany pług 4.-skibowy obracalny ALBATROS 120M, prod. RABE – WERK;
 - Zawieszany wielorak P 705/1 i pielnik P 430/2. produkcji ZKiMR JAWOR w Jaworze;
 - Zawieszany agregat do uprawy ściernisk U 127/7 ze Spółki EXPOM.
2. Siewników zbożowych, sadzarek do ziemniaków i opryskiwaczy polowych:
 - Wszystkie 10 typów siewników zbożowych, produkowanych w b. FMR AGROMET–KRAJ i PPHU ROLMASZ Sp. z o.o. w Kutnie do końca 2000 roku; wobec Spółki ROLMASZ toczyła się rozprawa sądowa;
 - Zawieszane sadzarki 2-rzędowe z nieosłoniętymi zespołami wysadzającymi:
 - KPMR w Biedaszkach Małych k. Kętrzyna (obecnie POL–MOT TUR S.A.);
 - FUMIS–BUMAR w Wadowicach – sadzarka S 218;
 - PPUH AKPIL w Pilźnie k. Dębicy – sadzarka S 227; wobec firmy toczyła się rozprawa sądowa.
3. Maszyn do zbioru roślin:
 - Kombajn ziemniaczany Z 644 ANNA z b. FMiU AGROMET–PIONIER w Strzelcach Opolskich;
 - Przyczepiane kombajny buraczane Z 413, Z 417/1 i Z 426 z b. FMR FAMAROL;
 - Zawieszany silosokombajn Z 364 do kukurydzy z b. FMR AGROMET w Kunowie;
 - Przyczepiany wyorywacz do buraków, produkcji Zakładu Mechaniki Maszyn i Urządzeń Rolniczych z Wrzesni;
 - Przyczepiana prasa zwijająca DEUTZ–FAHR, typ GP 230, sprowadzona z Niemiec przez importera z pow. siedleckiego; postępowanie w przygotowaniu.
4. Mieszalników pasz sypkich:
 - ZMMiUR DOZAMECH w Odolanowie k. Ostrowa Wlkp. (5 typów, 2 postępowania);
 - Zakładu „Tokarstwo–Ślusarstwo” w Żużeli k. Opola (1 typ);
 - ZNMR w Okonku (5 typów, 2 postępowania);
 - PPHU BARTMET z Chojna k. Rawicza (1 typ).
5. Maszyn do przeładunku i transportu:
 - Dmuchała do słomy i siana T 254/2 produkcji POM w Pasłęku;
 - Ładowarka stacjonarna linowa T 355 produkcji POM w Limanowej;
 - Przyczepa samochodowa D 50 produkcji Zakładów AUTOSAN w Sanoku.

6. Innych wyrobów:

- Rower „Jubilat–Lux” produkcji ROMET–KOWALEWO S.A. w Kowalewie Wlkp.;
- Pianka poliuretanowa montażowa do uszczelniania futryn w opakowaniu ciśnieniowym w pojemnikach 0,75 dm³ prod. HELIOS–POLAND Sp. z o.o. w Lesznie Wlkp.;
- Obrabiarka do drewna DYJA 4 produkcji FPN w Nysie;
- Wysokoobrotowa szlifierka kątowa (ok. 11 tys. obr./min.) PEGASUS, typ 69050;
- Szlifierka kątowa TOPEX, typ 51G082 o mocy 800W ze szczotką drucianą; postępowanie w toku.

2.2. Dostawy wadliwie świadczonych usług

- Cukrownia w Lewinie Brzeskim i Krasnymstawie,
- Firma Remontowo–Budowlana z Przemyśla; wobec firmy toczyła się rozprawa sądowa,
- SKR w Werbkowicach k. Biłgoraja,
- Linia energetyczna, nadzorowana przez Zakład Energetyczny w Zamościu.

W ponad czternastoletnim okresie prowadzonych działań w zakresie postępowania regresowych wynika, że w większości przypadków Kasie udało się zawrzeć porozumienia z właścicielami zakładów produkcyjnych, a niektórzy producenci wadliwych wyrobów, które były przyczyną wypadków rolników, w wyniku prowadzonych działań Kasy – udoskonalają je, a następnie uzyskują „Znak Bezpieczeństwa KRUS”. Do takich producentów można zaliczyć POL–MOT MRAĞOWO z Biedaszek Małych k. Kętrzyna (m.in. producenta sadzarek do ziemniaków S 208/3) i ROLMASZ z Kutna (producenta siewników zbożowych POZNANIAK 6).

3. Postępowania prewencyjne

Natomiast w postępowaniach prewencyjnych Kasa zakwestionowała jakość 68 wyrobów powodujących wypadki lub stwarzających zagrożenia wypadkowe, wprowadzonych na rynek krajowy przez 37 dostawców (34 producentów, 2 sprzedawców i 1 importera). W pozostałych postępowaniach zakwestionowano jakość ponad 360 wyrobów.

Kasa częściej wdraża postępowania prewencyjne – na podstawie artykułu 63., ust. 1., p. 4. ustawy o u.s.r. [1] mówiącego o podejmowaniu starań o właściwą produkcję i dystrybucję bezpiecznych środków stosowanych w rolnictwie oraz sprzętu i odzieży ochronnej dla rolników.

Przeprowadzone przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego postępowania prewencyjne dotyczyły m.in. następujących maszyn i urządzeń do produkcji rolnej:

1. Narzędzi i maszyn do uprawy gleby:
 - 7 typów zawieszanych bron zębatach 5-polowych;
 - 3 typy zawieszanych bron rotacyjnych.
2. Siewników zbożowych i sadzarek do ziemniaków:
 - 9 typów siewników zbożowych;
 - 13 typów zawieszanych sadzarek z nieosłoniętymi zespołami wysadzającymi typu łańcuchowo–czerpakowego.
3. Mieszalników pasz sypkich:
 - Barmet PLUS z Garbatki k. Rogoźna Wlkp.;
 - Zakład Ślusarski z Bieganowa k. Radziejowa.
4. Kombajnów (zbożowego i ziemniaczanego):
 - Kombajn zbożowy Z 056 BIZON–SUPER;

- Jednorzędowy przyczepiany kombajn ziemniaczany Z 643 BOLKO;
- Jednorzędowy zawieszany silosokombajn do zbioru kukurydzy Z 364.
- 5. Ładowarek chwyதாகowych:
 - Zawieszana ładowarka chwyதாகowe T 274 TROLL 350.
- 6. Wozów asenizacyjnych:
 - MEPROZET KOŚCIAN” S.A. w Kościanie (13 typów wozów);
 - PUP „POMOT” Spółka z o.o. w Chojnie (7 typów).
- 7. Innych wyrobów:
 - Akumulator kwasowo-ołowiowy typ 170484 o pojemności 170 Ah.; w 2008 roku wznowione będzie postępowanie wobec Przedsiębiorstwa EXIDE-CENTRA S.A. w Poznaniu;
 - Kosiarka trawnikowa z napędem spalinowym produkcji niemieckiej, typ MTDNC-51/4;
 - Płyny: alkaliczny BETAPOL OM, kwaśny BETASEPTOL KW i dezynfekujący BETAPOL;
 - Kabina bezpodłogowa do ciągników klasy 0,9, MF-255 / URSUS 3512, produkowana przez byłą FMR w Kunowie; postępowanie w przygotowaniu.

Kasa występowała również wobec dostawców wyrobów, które nie spowodowały żadnych wypadków, ale stwarzających zagrożenia wypadkowe.

Pozostałe postępowania prewencyjne, w których Kasa występowała – na podstawie artykułu 63 ust. o u.s.r.[1] – dotyczyły:

- 1) Ciągnika rolniczego klasy 3,0;
- 2) 9 typów zawieszanych i przyczepianych opryskiwaczy polowych bez znaku bezpieczeństwa „B”; opryskiwacze wyprodukowano niezgodnie z ustawą o badaniach i certyfikacji;
- 3) 3 typów zawieszanych kosiarek rotacyjnych bębnowych góronapędowych;
- 4) 12 typów zawieszanych i przyczepianych opryskiwaczy po niesolidnie wykonanej modernizacji i atestacji. Firma posiadająca certyfikat Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Roślin i Sadownictwa w Warszawie, wadliwie realizowała ustawę o ochronie roślin – w zakresie atestacji i modernizacji opryskiwaczy ciągnikowych, będących w użytkowaniu rolników;
- 5) Ok. 10 typów przyczep rolniczych oraz rozrzutników obornika z pojedynczymi burtami;
- 6) Ok. 130 typów nowych maszyn rolniczych otrzymujących napęd od WOM ciągników;
- 7) Ok. 10 typów stałych nawozów mineralnych w 50 kilogramowych workach;
- 8) Kilkudziesięciu (ok. 90) typów akumulatorów kwasowo-ołowiowych rozruchowych, oferowanych na rynku krajowym przez ok. 38 dostawców (17 producentów i 21 importerów);
- 9) Ok. 100 typów nowych maszyn rolniczych, nieprzystosowanych do ruchu po drogach publicznych (nie jest przestrzegane Rozporządzenie Ministra Infrastruktury).

Z analizy dokumentacji powypadkowej sporządzonej przez inspektorów Kasy wynika, że przyczyny powstawania wypadków, związanych z użytkowaniem techniki rolniczej, tkwią również po stronie dostawców wyrobów (pro-

ducentów, importerów i sprzedawców) dla rolnictwa, ponieważ:

1. Wyroby te posiadają wady konstrukcyjne, materiałowe lub wykonawcze, towarzyszące błędem popełnianym przez rolników, użytkujących te wyroby;
2. Instrukcje obsługi tych wyrobów nie zawierają informacji dotyczących:
 - zrozumiałych zasad przygotowania ich do pracy (lub stosowania),
 - środków ochrony pracy, które powinny być stosowane podczas ich eksploatacji (bardzo często instrukcje obsługi technicznych środków produkcji nie zawierają żadnych informacji o potrzebie stosowania ochronników słuchu, dopuszczalnym czasie pracy ze względu na wysoki poziom hałasu lub nadmierne drgania, a także o zalecanym stosowaniu innych ochron osobistych i odpowiedniego ubrania roboczego);
3. Dostawcy nie widzą potrzeby wyposażania oferowanych rolnikom nowych maszyn i urządzeń w środki ochrony pracy, stanowiące stałe ich wyposażenie (tak jak np. części zamienne, klucze itp.); praktykę tę stosują natomiast niektórzy producenci zagraniczni.

4. Zakończenie

Reasumując, można stwierdzić, że działania prewencyjne Kasy zmierzają w prawidłowym kierunku, ponieważ przynoszą efekty w postaci ograniczenia zagrożeń wypadkowych, w tym również związanych z eksploatacją maszyn i urządzeń stosowanych w gospodarstwach rolnych. Co potwierdza statystyka, gdyż liczba zgłaszanych wypadków przy pracy rolniczej sukcesywnie maleje.

W podsumowaniu można stwierdzić, że maszyny i urządzenia do produkcji rolnej, jakie oferują krajowi jak również zagraniczni producenci w pewnym stopniu zawsze będą stwarzały zagrożenia wypadkowe, ponieważ na etapie projektowania i konstruowania tych maszyn nie można przewidzieć wszystkich zagrożeń wypadkowych podczas ich eksploatacji. Nie można też przewidzieć „pomysłowości” użytkowników w zakresie niezgodnego z przeznaczeniem użytkowania nawet najprostszych narzędzi, a czynnik ludzki decyduje w dużej mierze o powstawaniu wypadków. Dlatego też, należałoby podjąć kroki w kierunku zacieśnienia współpracy stosownych instytucji, instytutów, uczelni, producentów i sprzedawców w zakresie szerszej wymiany informacji, spostrzeżeń, przekazywania w gospodarstwach rolnych nowej wiedzy poprzez organizowanie szkoleń połączonych z pokazami pracy maszyn. Pozwoli to, skutecznie ograniczyć ryzyko występowania wypadków, również z udziałem maszyn, a co z tym się wiąże problemów w prowadzeniu postępowań regresowych i prewencyjnych.

5. Literatura

- [1] Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. nr 7 z 1998 r., poz. 25 z późn. zm).
- [2] Opracowanie KRUS pt. „Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2006 roku”.
- [3] Dyrektywa maszynowa 98/37/EC.